

Др Владан Петров*

Vladan Kutlešić, *Les constitutions postcommunistes européennes, Étude de droit comparé de neuf états*, Bruylant, 2009, p. 202.

Књига Владана Кутлешића *Устави бивших социјалистичких држава Европе – упоредноправна студија* угледала је светлост дана 2004. године, у издању ЈП „Службени лист СЦГ“ и Факултета политичких наука. Пет година касније, она је преведена на француски језик. Књигу је објавио угледни белгијски издавач *Bruylant*. Лепо признање нашој правној науци и леп повод да се о овој упоредној уставној студији каже неколико речи.

Упоредне уставноправне студије јављају се у већем броју у другој половини XX века. Раније их је било мало; биле су ограниченог обима (анализа енглеског, америчког, француског устава); одликовао их је политиколошки, више него уставноправни приступ. Класичан пример је упоредна студија Џемса Брајса *Модерне демократије*, која је обухватала шест великих демократија прве половине прошлог века. У другој половини XX века, „талас“ нове уставности и нагло повећање броја формалних устава у свету појачали су интересовање за упоредна истраживања. Долази до одвајања уставноправних од политиколошких истраживања. У том смислу, пионирским подухватом сматра се студија Кенета Вера *Модерни уставни* (1951), која је извршила снажан утицај на Миодрага Јовичића, српског „корифеја уставне компаратистике“ (В. Кутлешић). Јовичићева дела *О уставу* (1977) и *Велики уставни системи* (1984) још увек су највећи домети упоредног уставног права у српској правној науци (Милован Миловановић, Слободан Јовановић, Лазо Костић, Јован Ђорђевић, Јован Стефановић бавили су се, у мањој или већој мери, упоредним истраживањима, али је код ових писаца упоредни метод био „допунски“). Иако веома поштован због посвећености упоредноправним истраживањима, Миодраг Јовичић је остао прилично усамљен у настојањима да оформи упоредно уставно право као релативно само-

* Аутор је доцент Правног факултета Универзитета у Београду.

сталну дисциплину. По свему судећи, Владан Кутлешић је одлучио да настави Јовичићеву „мисију“.

Наслов књиге на француском је нешто измењен у односу на српско издање и гласи *Les constitutions postcommunistes européennes – étude de droit comparé de neuf états* (Европски посткомунистички уставни – студија упоредног права девет држава). У њој се, према речима аутора, заокружује „вишегодишње проучавање устава посткомунистичких држава Европе, које је првобитно било ограничено на посматрање само одређених питања (на пример, суспензивног вета председника Републике)“. И стварно, аутор је на релативно свеобухватан и систематичан начин изложио елементе позитивног уставног права (ограниченог на важеће уставне текстове) девет посткомунистичких држава. На то указује и структура рада коју чине следећа поглавља: I. Садржај, обим и архитектоника текста; II. Преамбуле; III. Основне одредбе; IV. Слободе, права и дужности; V. Уставни органи (парламент, председник Републике, влада, уставни суд, судови и јавно тужилаштво, остали уставни органи); VI. Локална самоуправа; VII. Промена устава; VIII. Закључци.

У садржинском погледу, готово да нема разлике између српског и француског издања. Ипак, издање књиге на француском језику је прегледније. У оквиру појединих поглавља унети су поднаслови који јасно указују на које питање, односно на који институт се односе. То читаоцу олакшава сналажење и омогућава му да брже дође до питања која га непосредно интересују. Оваквом интервенцијом, рад је добио на квалитету.

Зашто се аутор одлучио за девет држава (Бугарска, Хрватска, Мађарска, Пољска, Чешка, Румунија, Русија, Словачка и Словенија) и зашто није анализирао Устав сопствене државе? Најпре, треба истаћи оцену професора Слободана Милачића, писца предговора, који сматра да Кутлешићев избор „није само широк, с обзиром на државе које је покрио, већ је и богат, имајући у виду различитост случајева које сједињује“ (*Préface*, x). Кутлешић даје релативно једноставан одговор. Реч је о државама које су се „стабилизовале у области уставног права, што омогућава извођење трајних закључака о њиховим уставним решењима“ (*Avant-propos*, xviii). Што се тиче Устава Републике Србије, у време писања ове студије на снази је био Устав од 1990. године и очекивало се доношење новог. Устав Србије од 2006. године могао је бити укључен у издање књиге на француском језику. Можда је пропуштена лепа прилика да се направи релативно објективна уставноправна анализа оба посткомунистичка устава Србије и изврши њихово поређење. Можда је то требало да буде посебни део студије, који би дошао на крају и не би озбиљније угрозио основно мерило ауторовог избора. А можда је за европске

читаоце још увек рано да сазнају, поготово да прихвате, неке истине у вези с уставношћу Србије на прелому векова, као што је, примера ради, она да је Устав Србије од 1990. године први посткомунистички устав који се вратио тековинама либерално-демократске уставности, односно да Србија 2006. године није била последња посткомунистичка држава која је донела „демократски“ устав.

Ипак, студија професора Кутлешића биће занимљиво штиво за читаоце из Западне Европе, јер је једна од првих (то потврђује и Слободан Милачић) упоредних уставних студија посткомунистичких држава из пера аутора са простора тих држава. То омогућава „поглед изнутра“ на уставно право тих држава с бољим разумевањем ширег друштвеног, историјског и културолошког оквира.

Истина, сâм аутор ограничио се на упоредни метод или, како истиче Милачић, на „формална поређења“ (*les comparaisons formelles*). Присталице „стварног“ („живог“) устава, као и они који мисле да није могуће повући линију између норме и стварности, права и политике, приговориће да ова књига не говори ништа о реалном животу уставних институција у анализираним државама, као ни о другим правилима која су уставног карактера, а не налазе се у формалним уставима. Ипак, ко жели да сазна нешто више о стварном функционисању уставних институција у тим државама, мора потражити другу књигу. Ова књига није „сваштара“, већ добра, информативна упоредна студија формалних устава девет држава. Она је писана руком уставног правника и теоретичара права од посебног дара за правничко резоновање, истраживача који не лута и, чини се, увек зна шта хоће.

Наведени квалитети видљиви су и у француском преводу. Стога треба упутити похвалу преводиоцу, господину Паскалу Донжону. Да издање на француском језику буде репрезентативно потрудио се и Слободан Милачић, професор емеритус Универзитета Монтеѕкје Бордо IV, који је написао предговор.

Објављивање књиге професора Кутлешића на француском језику требало би да буде подстицај за нова истраживања упоредног уставног права у Србији. Ова студија је добар пример како се стиче међународно признање у науци. Посебно данас, када многи мисле да је за међународно признање довољно путовати по свету, учествовати на „престижним“ међународним конференцијама са истим рефератима (промењеног наслова) или без њих. А нових вредних књига из области уставног права је мало. И сам писац овог приказа осећа извесну нелагодност када упућује радозналост студента који тражи новију књигу домаћег писца на радове старе двадесет и више година. Стога с великом пажњом ишчекујемо нове студије професора Кутлешића, али и других врских познавалаца уставног права.